

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 14/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lasten koti- hoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä syyskuuta 2013 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistele-
västi käsiteltäväksi hallituksen esityksen edus-
kunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen
hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta
(HE 129/2013 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Liisa Holopainen, sosiaali- ja
terveysministeriö
- etuuspäällikkö Suvi Onninen, Kansaneläke-
laitos

- erityisasiantuntija Jarkko Lahtinen, Suomen
Kuntaliitto
- asiantuntija Tarja Arkio, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elin-
keinoelämän keskusliitto
- lainopillinen asiamies Harri Hellstén, Suo-
men Yrittäjät
- asiantuntija Marja Tallavaara, Maa- ja metsä-
taloustuottajain Keskusliitto MTK.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
SAK ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Adoptioperheet ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lasten ko-
tihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua la-
kia siten, että alle kolmevuotiaan lapsen van-
hemmalle tai muulle huoltajalle maksettava osit-
tainen hoitoraha korvataan uudella joustavalla
hoitorahalla. Etuuden määrä olisi porrastettu sen
saajan keskimääräisen viikoittaisen työssäolo-
ajan mukaan kahteen tasoon niin, että alempi
määrä olisi 160 euroa ja korkeampi 240 euroa
kuukaudessa. Joustavaa hoitorahaa maksettai-
siin työ- tai virkasuhteessa oleville sekä yrittäji-
le ja maatalousyrittäjille, kuten osittaista hoito-

rahaakin. Osittaisesta hoitorahasta poiketen sitä
maksettaisiin lisäksi myös apurahan saajille.

Osittaisen hoitorahan saantiedellytykset säi-
lyisivät nykyisellään lapsen perusopetuksen en-
simmäisen ja toisen lukuvuoden ajalta sekä op-
pivelvollisuuskoulun aloittamista edeltävältä lu-
kuvuodelta, jos lapsi osallistuu silloin oppivel-
vollisena esiopetukseen. Jos lapsi kuuluu piden-
netyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoi-
torahaa olisi edelleen oikeus saada siihen saak-
ka, kun lapsen kolmas lukuvuosi perusopetuk-
sessa päättyy. Osittaisen hoitorahan määrä,

96,41 euroa kuukaudessa, säilyisi niin ikään nykyisellään.

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallituksen esityksellä tuetaan työn ja perheen yhteensovittamista tarjoamalla perheille uudenlaisia vaihtoehtoja alle 3-vuotiaiden lasten hoidon järjestämiseen nykyistä joustavammin. Uudistus kannustaa pienten lasten vanhempia vapaaehtoiseen osa-aikatyöhön joustavan hoitorahan turvin. Osa-aikatyön aloittaminen työelämästä poissaolon sijaan parantaa naisten taloudellista asemaa ja on omiaan tasaamaan lasten hoitovastuuta perheissä sekä lisäämään tasa-arvoa työelämässä. Samalla uudistus parantaa osa-aikatyön kannustavuutta, lisää työn tarjontaa ja nostaa työllisyyttä.

Joustavaa hoitorahaa maksettaisiin myös yrittäjille ja maatalousyrittäjille, kuten osittaista hoitorahaakin. Kun joustava hoitoraha on selkeästi korkeampi kuin osittainen hoitoraha, parantaa uudistus yrittäjävanhempien taloudellisia mahdollisuuksia sovittaa perhe-elämä ja yritystoiminta aiempaa joustavammin. Lisäksi joustavaa hoitorahaa maksetaan myös apurahansaajille osittaisesta hoitorahasta poiketen.

Käytännössä uudistus laajentaa nykyisen osittaisen hoitorahan saajajoukkoa. Nykyisin arviolta vajaalla puolella kotihoidon tukea saaneista on voimassa oleva työsuhde. Uusi etuus tarjoaa vaihtoehtona niille kotihoidon tuen saajille, joilla ei ole voimassa olevaa työsuhdetta, mutta jotka haluaisivat siirtyä tarjolla olevaan osa-aikatyöhön. Joustavaa hoitorahaa voidaan maksaa välittömästi uudessa työssä aloitettaessa tai vanhaan työhön palattaessa. Paluu voimassa olevaan osa-aikatyöhön olisi etuuden tasosta johdun nykyistä kannattavampaa.

Esityksen mukaan uudistuksen arvioidaan houkuttelevan erityisesti kokoaikaisesti lasta

kotona hoitavia äitejä siirtymään kotihoidon tuelta osa-aikaiseen työhön ja joustavalle hoitorahalle. Esityksessä on arvioitu tällaisia henkilöitä olevan noin 2 400. Toisaalta joustavan hoitorahan arvioidaan houkuttelevan kokoaikaisesti työstä osa-aikaiseen työhön noin 500 henkilöä.

Valiokunta huomauttaa, että lukumääräarvioiden teko uudistuksen johdosta tapahtuvista siirtymistä on erittäin vaikeaa. Ratkaisevaa on, missä määrin osa-aikaista työtä on pienten lasten vanhemmille tarjolla. Osa-aikatyöhön siirtymistä hillitsevät osaltaan työläinsäädäntö sekä työelämän käytännöt, jotka eivät riittävästi tue pienten lasten vanhempien vapaaehtoista osa-aikatyötä. Nuoret naiset työskentelevät usein määräaikaisissa työsuhteissa, jolloin kokoaikaisessa työssä aloitettaessa ei oikeutta työajan lyhentämiseen ole, jos ei työsopimuslain edellyttämä 6 kuukauden työskentely viimeisen 12 kuukauden aikana saman työnantajan palveluksessa täyty, ellei työnantajan kanssa lyhennetyistä työajasta sovita.

Esityksessä arvioidaan, että kunnallisen päivähoiton tarve ja kysyntä lisääntyvät siten, että kuntien päivähoitomenot kasvavat 36 miljoonalla eurolla. Kotihoidon tuesta kunnille aiheutuvat kustannukset vähenisivät puolestaan vajaalla kuudella miljoonalla eurolla. Koska joustavan hoitorahan käytön yleistymisestä voidaan tässä vaiheessa esittää vain suuntaa-antavia arvioita, voivat päivähoiton tarve ja kuntien kustannukset kasvaa enemmän kuin mitä esityksessä on arvioitu ottaen huomioon joustavan hoitorahan osittaista hoitorahaa selvästi korkeampi taso. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen vaikutuksia pienten lasten vanhempien työsäkäyntiin sekä kuntien kustannusten kasvuun

seurataan tarkkaan ja arvioidaan tulosten perusteella lainsäädännön kehittämistarpeet.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Annika Saarikko /kesk
vpj.	Anneli Kiljunen /sd	Hanna Tainio /sd
jäs.	Laila Koskela /ps	Anu Urpalainen /kok
	Merja Kuusisto /sd	Anu Vehviläinen /kesk
	Merja Mäkisalo-Ropponen /sd	Ulla-Maj Wideroos /r (osittain)
	Lasse Männistö /kok	Erkki Virtanen /vas
	Hanna Mäntylä /ps	vjäs. Ari Jalonen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia siten, että alle kolmevuotiaan lapsen vanhemmalle tai muulle huoltajalle maksettava osittainen hoitoraha korvataan uudella joustavalla hoitorahalla. Etuuden määrä olisi porrastettu sen saajan keskimääräisen viikoittaisen työssäoloajan mukaan kahteen tasoon.

Keskusta suhtautuu perheiden valinnan mahdollisuuksia lisäävään joustavaan hoitorahaan myönteisesti. On tärkeää, että sosiaaliturvajärjestelmä perheiden tukien osalta elää ajassa ja vastaa sekä perheiden arjen että muuttuvan työelämän tarpeisiin.

Keskusta kuitenkin arvioi kriittisesti nyt käsitellyssä olevan hallituksen esityksen kustannusvaikutuksia sekä siihen liittyvän lainvalmistelun ja hallinnon järjestämistä. Keskusta yhtyy valiokunnassa kuultuun Kuntaliiton ja Suomen Yrittäjien huoleen kustannusvaikutusten oikeellisuudesta. Esityksen vaikutuksia kuntataloudelle ei ole arvioitu riittävän kattavasti.

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että 2 400 vanhempaa, jotka hoitavat lasta kotona kotihoidon tuella, siirtyisi osa-aikaiseen työhön ja joustavan hoitorahan saajaksi. Lisäksi arvioidaan, että noin 500 henkilöä siirtyisi kokopäivätyöstä osa-aikaiseen työhön ja joustavan hoitorahan saajiksi. Hallituksen esityksen taustalla olevan työryhmätyön arvion mukaan esityksen todennäköinen vaikutus on, että osa niistä vanhemmista, jotka nykyisin hoitavat lastaan kotona kotihoidon tuen avulla, siirtyy osa-aikaiseen työhön ja uuden joustavan hoitorahan saajiksi. Tämä merkitsisi nykyiseen kotihoidon tukeen käytettävän julkisen rahoituksen pienenemistä sekä verotulojen lisäystä. Samalla on toki mahdollista, että pieni osa kokoaikatyössä olevista alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmista siirtyy osa-aikatyöhön ja joustavan hoitorahan käyttäjiksi.

Keskustan mielestä hallituksen esityksen taustalla olevat käyttäjämäärien arviot perustu-

vat liian ohueen tietopohjaan. Uudistuksia käytännössä toteuttavien kuntien talouden kannalta on kestävämpiä, jos hallituksen esitykset perustuvat tarkoituksenmukaisesti alakannttiin tehtyihin käyttäjämääräarvioihin.

Päivähoitojärjestelmäämme kohdistuu nyt monta uudistusta, joiden yhteisvaikutuksia ja toimivuutta päivähoidon henkilökunnan ja päiväkotien arjen kannalta ei ole arvioitu riittävästi. Hallituksen rakenneuudistukseen sisältynyt esitys kotihoidontuen kiintiöittämisestä molemmille vanhemmille, päivähoitomaksun tuntiperustaisuus, nyt käsitellyssä oleva joustava hoitoraha, subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaus sekä mahdolliset muut uuden varhaiskasvatuslain mukanaan tuomat päivähoidon uudistukset myllertävät nyt suomalaista päivähoitojärjestelmää perusteellisesti. Uudistuksista puuttuu kokonaisnäkemys. On hämmäntävää, että samanaikaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön varhaiskasvatuslain kokonaisvalmistelun kanssa hallitus tekee useita yksittäisiä linjauksia päivähoidon tulevaisuudesta.

Päivähoitoon kohdistuvien uusien linjausten käytännön toteuttaminen saattanee pitkällä aikavälillä vastata perheiden tarpeisiin ja tuottaa jopa säästöjä, mutta ne perustuvat oletamiin. Varmaa sen sijaan on, että lyhyellä aikavälillä muutoinkin talousvaikeuksissa valtionosuusleikkauksien ja verotulojen heikennysten vuoksi painivat kunnat ovat hankaluuksissa näiden esitysten toimeenpanon kanssa. Esityksessä ei myöskään riittävästi arvioida osa-aikaisen työvoiman tarpeellisuutta työnantajan lähtökohdista eikä mahdollisia työmarkkinoita, joille kotihoidontuella joustavalle hoitorahalle siirtyvät vanhemmat voisivat siirtyä.

Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen osalta keskusta kohdistaa huolensa myös lainvalmistelun hallinnolliseen järjestelyyn. Keskusta ei pidä hyväksyttävänä sitä, että Kataisen hallituksen päivähoidon hallinnonalasiirron myötä tätäkin esitystä valmistellaan sosiaali- ja

terveysministeriössä irrallaan esimerkiksi siihen täysin kiinteästi liittyvästä päivähoidon maksun tuntiperustaisuudesta, josta Kataisen hallitus niin ikään on tällä kaudella päättänyt. Kokonaisnäkemys varhaiskasvatuksesta ja siten lapsen erilaisista hoitomuodoista puuttuu valtionhallinnosta. Keskusta esittää, että lapsi- ja perhepolitiikan kokonaiskuvan vahvistamiseksi varhaiskasvatusta tulisi käsitellä kokonaisuutena ja laajasti ymmärrettynä. Tämä edellyttää, että valtionhallinnossa sitä käsitellään vain yhdessä ministeriössä.

Varhaiskasvatus ja toimivat päivähoitojärjestelyt ovat jokaisen lapsen ja perheen oikeus. Varhaiskasvatus tulee nähdä ehyenä kokonaisuutena eikä muutoksia tulisi tehdä huomioimatta kokonaisuutta. Nyt hallitus tuo osauudistuksia eduskunnan käsiteltäväksi, vaikka samaan ai-

kaan valmistellaan varhaiskasvatuslain kokonaisuudistusta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään yksi lausuma.

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että joustavan hoitorahan vaikutuksia — käyttäjämäärää, perheiden suhtautumista sekä kuntatalouteen kohdistuvia kokonaisvaikutuksia — seurataan tarkoin. Lisäksi eduskunta edellyttää, että varhaiskasvatuslain kokonaisuudistus etenee riipeästi ja eduskunta saa sen pian käsiteltäväkseen.

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2013

Juha Rehula /kesk
Annika Saarikko /kesk
Anu Vehviläinen /kesk